

Нечипоренко Аліна Олександрівна, здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту менеджменту і маркетингу
Харківський національний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Афанасьєва Олена Миколаївна, старший викладач
кафедри «Бізнес-журналістики і цифрових медіа»
Харківський національний університет імені Семена Кузнеця, Україна

ФЕЙКОВІ НОВИНИ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИКРИТТЯ

У сучасному цифровому суспільстві фейкові новини є одним із головних викликів для медіапростору та громадської думки. Вони являють собою навмисно неправдиву інформацію, створену для маніпуляції сприйняттям аудиторії, отримання політичної чи економічної вигоди, підриву довіри до ЗМІ або певних соціальних груп [1]. Фейк відрізняється від помилкової інформації саме цілеспрямованістю створення дезінформації, включаючи вигадані тексти, підроблені фото - або відеоматеріали та фальсифікації в соцмережах [1, 2]. Ключові ознаки фейкових новин включають навмисне спотворення фактів, наявність емоційно забарвлених заголовків і прагнення вплинути на поведінку або рішення аудиторії [1, 3].

Інтернет і соціальні мережі є головними каналами поширення фейків. Вони дозволяють інформації миттєво ставати вірусною, обмежуючи час на перевірку достовірності [2]. Алгоритмічні стрічки новин у соцмережах підсилюють ефект «інформаційної бульбашки», коли користувач бачить матеріали, що підтверджують його уподобання, не стикаючись із спростуванням [3]. Часто фейки поширюють скоординовано – ботами та троями, щоб створити ефект масового підтвердження правдивості повідомлення [3]. Крім соцмереж, фейки також поширюються через традиційні медіа, такі як телебачення, радіо, друковані видання, особливо коли вони переслідують сенсаційні чи комерційні цілі [4].

Вплив фейкових новин на суспільну думку є значним. Під час кризових ситуацій вони здатні викликати паніку, знизити довіру до офіційних джерел і дестабілізувати політичну ситуацію [4]. Навіть після спростування інформації ефект впливу може зберігатися у свідомості аудиторії протягом тривалого часу [3]. У глобальному контексті фейки підривають національну безпеку, особливо коли поширюються масово та швидко [5].

Для протидії дезінформації застосовують різні технологічні та практичні методи. Найпоширенішим є фактчекінг – це перевірка фактів і спростування неправдивої інформації за допомогою незалежних джерел [1, 2]. Важливу роль відіграють алгоритми штучного інтелекту, що аналізують текстові та мультимедійні матеріали для виявлення потенційного фейку [3, 5]. Також ефективним є поєднання цифрових технологій із освітніми заходами з підвищення медіаграмотності, що дозволяє користувачам критично оцінювати інформацію, перевіряти першоджерела та розпізнавати маніпуляції [5].

Особливу увагу в протидії дезінформації приділяють створенню стандартів і кодексів поведінки для медіа та технологічних платформ. Такі стандарти сприяють швидкому видаленню неправдивих повідомлень, блокуванню ботів і підвищують прозорість роботи алгоритмів, які керують стрічками новин [4].

Отже, фейкові новини є серйозною загрозою для медіапростору та суспільної думки. Їхнє поширення у цифрових медіа створює ризики дезінформації та соціальної дестабілізації. Сучасні методи викриття включають технологічні засоби, алгоритми штучного інтелекту, фактчекінг і підвищення медіаграмотності населення. Подальші дослідження можуть зосередитися на інтеграції новітніх алгоритмів штучного інтелекту з освітніми програмами для критичного мислення користувачів та розробці національних стандартів протидії дезінформації.

Список використаних джерел:

1. Кіца І. В. Фейкові новини в сучасних медіа: механізми поширення та вплив // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія: Соціальні комунікації. 2019. №1. С. 11–20. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16109/kitsa.pdf>
2. Ковальчук О. А., Литвиненко Л. В. Фейкові новини і сучасне інформаційне середовище // Науковий вісник УАД. 2018. №36. С. 45–52. URL: <https://nz.uad.lviv.ua/media/1-52/36.pdf>
3. Деркач І. В., Сидоренко П. О. Методи виявлення дезінформації в цифрових медіа // Бізнес-інформація. 2020. №4. С. 29–40. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/download/269809/265195>
4. Петренко М. В., Руденко С. Ю. Інструменти протидії фейковим новинам // Дисертаційні матеріали, 2021. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/9db6bd05-a7c5-4c69-9b88-f28cca9948d5/content>
5. Центр демократії та верховенства права. Епідемія дезінформації в Україні: аналітичний огляд. 2022. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/>